

عبدالرازق

لیکچرر، شعبہ پاکستانی زبانیں، نمل اسلام آباد

محمد صادق (صادق صبا)

اسسٹنٹ پروفیسر، انسٹیٹیوٹ آف بلوچی لینگویج اینڈ کلچر، جامعہ تربت

ڈاکٹر اے آر داؤد

اسسٹنٹ پروفیسر، شعبہ بلوچی، جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

گہگیر ء ذروشی چارہ تپاس ء آئی ارزشت

Abdul Raziq

Lecturer, Department of Pakistani Languages, NUML, Islamabad.

Mohammad Sadiq (Sadiq Saba)

Assistant Professor, Institute of Balochi Language and Culture, University of Turbat.

Dr. A-R Daad

Assistant Professor, Department of Balochi, University of Balochistan, Quetta.

*Corresponding Author: araziq@numl.edu.pk

Types of Resistance and its Significance:

An Overview

Resistance is a multifaceted phenomenon that plays a pivotal role in various aspects of life, from physics and engineering to biology and social sciences. This abstract explores the diverse types of resistance and underscores their critical importance in a myriad of contexts. Resistance can be intertwined and often intersect, as individuals and movements work to address multiple social and literary issues simultaneously. Resistance is a powerful force for change and progress in society and literature, often driving important conversations and shifts in the status quo. Resistance is a crucial facet of societal progress. It serves as a safeguard against oppression, promotes change, and fosters resilience. Through civil disobedience,

advocacy, and challenging the status quo, resistance shapes a more just and equitable society. Embracing resistance is essential for social evolution and the protection of human rights. The importance of understanding resistance in its various forms cannot be overstated. It affects innovation, health care, and social development. Recognizing and harnessing resistance is critical to overcoming challenges and creating positive change in the world. This summary highlights the importance of embracing multiple forms of resistance in our pursuit of knowledge and progress.

Key Words: *Resistance, Diverse types of resistance, Importance, Movements, Social issues, Progress, Society, Literature, Status quo, Social evolution, Positive change*

گہگیر ۽ بازیں ذات ۽ ذروشم انت کہ آوهد ۽ جاورانی جہل ۽ بڑزی، ثرنندی ۽ ناز کی ۽ تب ۽ وتی رنگ ۽ داب، ۽ کار رہبند (حکمت عملی) ۽ مٹائیت۔ گہگیر کردی بیت ۽ ساچشتی ہم۔ اے تجکیں گے کہ لہتیں انجیں ساچشتکار بوتگ انت کہ آھاں کردی ۽ ساچشتی ہر دو میں رنگ ۽ گہگیر کرتگ ۽ راجد پتر ۽ وتی نام نمیراں کرتگ۔ گہگیر ۽ یک زاتے ھا انت کہ بنیاد مگوں وتی زرد ۽ نیس ۽ کنت، بزاں زرد ۽ نیس آئی ۽ سکین دینت کہ فلان کار ۽ کرد ۽ بکن بلے چندے انجیں مردم بنت کہ آگوں وتی زرد ۽ ضمیر، ۽ نیس ۽ واہشتاں گہگیر کن انت ۽ ھک ھا این کار ۽ کرد ۽ ایر جن انت۔ گہگیر ۽ دورنگ ۽ ذروشم مدام دو کارانی پیم ۽ وت ماں وت ھوار کپ ایت۔

گہگیر ۽ یک ذروشم ھک جاہ ۽ گندگ بیت بزاں یک زوراک یا دو میگ ۽ حقانی وروک ۽ گہگیر ۽ پادھگ ۽ گہگیر کنتگ انت بلے دو می رنگ کمیں پیچ ۽ تاب ۽ زگریں اندری انت۔ بزاں انسپ ۽ بستار ۽ دیما ایر کنان ۽ وتی واہشت ۽ سیت ۽ پانی ھلاپ ۽ داں ھا وهد ۽ گہگیر ۽ برجہ دارگ دانکہ انسپ ۽ بستار ھا مردم ۽ جندی سیت ۽ پناں چہ باج مہ بارت۔ دو می لبزاں چوش گوئنگ بیت کہ وتی ۽ وتی سیادانی سیت ۽ پانی کربانی دیگ ۽ ھے انسپ ۽ بستار ۽ زندگ دارگ انت۔^(۱)

گہگیر ۽ یک ذروشم ۽ زاتے بیر گیری انت کہ کسے وتی یا کہ وتی دو ستیگیں ۽ برات ۽ مردمانی بیراں آج بدیگاں کسیت۔ بدیگ توری وتی قوم ۽ راج، ھم زبان ۽ براتے بہ بیت یادری قوم ۽ زاتے۔ بلوچ چاگرد ۽ میر بالاچ ھا زات انت کہ آپہ بیر گیری ۽ سک باز نامدار انت کہ آئی ۽ وتی تنگو میں ۽ برات میر دودا ۽ کوشیاں گوں گہگیر کرتگ ۽ بلوچی لبزاتک ۽ بیر گیری ۽ ۽ پند ایر کرتگ۔ ھے بیر گیری ۽ سوب انت کہ روج ۽ مرچی بلوچ چاگرد ۽ بیر گیری ۽ باز جو انیں رنگ ۽

پاسداری کنگ بیت ء بالاج گورکھ شمشیر ء بلوچانی گوربتلے ء رنگ ء ڈروشم کپتنگ:

بیر بلوچانی داں دوسدسال ء
لشہیں آھوگ ء دودنتان انت

اُلسی گھگیر ء بازیں زات انت کہ آھاں جتاھیں وھد ء زمانگ ء جتاھیں واکدار ء تمر دیں سرکار ء مردمانی گھگیر ء گھگیر کرتگ۔ گھگیر ء کاررھبند ستر جتا بوتگ انت بلے ہک داب ء تہ ء گھگیر ء رنگ ء جلتگ گندگ بیت۔ اگاں واکدار (حکومت) وتی کلائی سوب ء سوہو ء مہم بوتگ انت تہ اُلس ء اوں وتی راستیں لوٹانی ہاتر ء گھگیر ء راہ ء رھبند جو انیں رنگ ء کار بستگ انت۔ گھگیری کاررھبندانی تہ ء یک زاتے ”دھرنا“ دیگ انت۔ اے درگت ء ڈاکٹر مبارک علی وتی کتاب (2004) ”تاریخ اور معاشرہ“ ء تہ ء گوش ایت کہ ماں ہندوستان ء اُلسی گھگیری کاررھبندے کارمرز کنتگ بوتگ ”نندانک“ گوتگ بوتگ ات۔ ہاسکن اے گھگیری کاررھبند ماں فوج ء کارمرز بوتگ ات پرچا کہ آج پرکائی حکومتی ء پیسر فوج ء رابا قاعدہ پکار دیگ ء ربیت نیست ات پشک وھدے فوجی دلسیہ بوتگ ات انت ء دگہ ہچ پیہیں راہ ء درے پشت نہ کپتنگ ات تہ آھاں وتی کماندار ء ہیہم ء دیما ”نندانک“ داگ ات۔ اے کاررھبندے کارمرزی ء ساھتاں نہ کسے ء راہیمہ ء پترگ ء اشتگ ات نہ کہ ڈن ء درکپگ ء۔۔۔ پشک آلاچار بوتگ ات ء آھانی پکارے چندے بہرے دیگ ء رازی بوتگ ات۔^(۲)

انوکس زمانگ ء گھگیر ء دگہ زاتے اوں سک رواج کپتنگ کہ آھمگیر ”گیراؤ“ ء نام ء زانگ بیت ہاسکن گوتگیں رودراتنی پاکستان ء سیاست ء مولانا بھاشانی ء ہمے کاررھبند گوں سوہمندی ء کارمرز کنان ء انتظامیہ، وزیر ء گزیر ہمگیر کرت انت۔ نوں اے لبزمئے ہستیں سیاسی زبان ء بہرے جوڑ بوتگ۔^(۳)

انگریزی زبان ء گوں کسے ء ذراھیں سیال ء وارٹی ء سکتی ہلاس کنگ بہ بیت تہ ایشی ہاتر ء نوں ”بایکٹ“ ء لبز کارمرزگ بیت۔ ایشی راجدپتر اوں باز دلکش انت کہ وھدے نوزدی کرن ء آئرلینڈ ء بزرگر پرنگ زمیندارانی گھگیر ء گھگیر ء جتگ کنگ ء ات انت۔ پرچا کہ ہمازمینداراں ہر وھد بہ لوٹ اتیں بزرگر ء دھکان چہ وتی ڈگاراں کش اتگ۔

پشک اے کار ء ہلاپ ء آئرلینڈ ء مردماں ”لینڈ لیگ“ نامیں ٹولی یے جوڑ کرتگ ات، آئی تہ ء ہمے پیسلہ کنتگ بوتگ کہ اگاں یک زمیندارے وتی دھکانے ء چہ کار ء بہ کش لیت گڑا آئی گورا دگہ بری کس کارمہ کنت۔ چے پیسلہ ء پداولی پرنگ کہ آئی وتی دھکان چہ دھکانی ء

کش ات انت آئی نام ”کیپٹن بائیکاٹ“ ات چشمک آئی بائیکاٹ کنگ بوتگ ات ہمیشہ اے
کار رھند نام ہمے مانا کار مرزبواں بوت۔^(۴)

گہگہرے دگہ کوہنیں کار رھندے در بندی (ہڑتال) انت۔ اے یک پُر ایمنیں کار رھندے ات کہ
مردم چہ سرکار حکمران کار پد زور اکیاں چہ بیزار بوتگ ات انت تہ ذرائیں باپاری، نجل بند کنگ بوتگ ات انت۔
دوکان کبل جنگ بوتگ ات انت ہر کس وتی گس نشتنگ ات۔ چہ باپارے بند بوگ، چہ گردے ہک مردم متاثر بوتگ
ات۔ ہمیشہ سرکارے کوشت بوتگ ات کہ وڑے نہ وڑے در بندی ہلاس کنگ بہ بیت دانکہ باپاری زندمان وتی پیشی
رنگ و داب بہ مان ایت۔

پرچا کہ چہ باپارے بند بوگ نہ ایوک لس زندمان متاثر بیت بلکیں چرے کارے سرکار اوں مالی جہت اتاوان
بار بیت۔ ہمیشہ سیاسی گل در بندی و رپک کار بند انت و سرکارے نذر کن انت۔ اے جہت اے گپ بیان کنگ کرز
ایت کہ چہ پرنگانی آہگ پیس در بندی کار رھند ماں سندھ و باپاری ہندو آں وتی لوٹانی منارینگ و ہاترے کار مرز کرتگ
ات۔ آہانی در بندی پرے واستا سوین بوتگ ات کہ توامیں کارے بار ہماہاں گوں ہمگرنچ ات ہمیشہ و ہدے آہاں
در بندی و جار پرنیت تہ شہر و میتگانی ہک دوکان بند بوتگ ات چریشی سو بے سرکارے واکدر اے گپ و لاچار بوتگ
ات کہ گوں آہاں گندے مند بکن انت، آہانی لوٹاں گوش بدار انت، و گوں آہاں کسم و سو گندے بکن انت۔^(۵)

اڑے کڈ (تنازعات) و نبرانز گرگ اوں گہگہرے رنگ و ذروشتے زانگ بیت۔ اے جیڑگ وھیلائی یک رنگ
نہ بوگ و سو بے ودی بیت۔ گہگہرے اے زات ڈنی یا اندری بوت کنت، و اڑے کڈ و گوں بندت بیت۔ اگاں کسے و
جیڑگ و مارگ گوں دگہ کسے و لوٹ و گزر، ہب و واہگ، باہند، بیتک (ایمان)، ہیال و مارشٹاں گوں ہمدپ مہ بنت
تہ اودا گہگہرے سرکش ایت۔^(۶) اگاں گونٹگ بہ بیت کہ گہگہرے، اڑے کڈ، و زہر شانی چہ ڈنی کارے کردانی بنیات و وجود و کیت
(۷) اڑے کڈ و سان و اسرٹک و
شہبات، ترس و ہپہارے رنگ و مردم و سراوتی نمشان دور دنت۔ ہاندان و مردمانی نیام و نند و رتج و ڈکال، زبانی یا بدنی
لٹ و کٹ و سیادیانی ہر اب بوگ گہگہرے چیدگ و نشانی انت۔^(۸)

گہگہرے دگہ زاتے در بندی ”اسڑانک“ انت۔ (ادے یک گپے گیشیدگی انت کہ ہڑتال و اسڑانک دو
جتاھیں چیز انت۔ ہڑتال و چہ ذرائیں بازار و میتگانی دوکان بند کناہینگ بنت یا کہ بند بنت و لس زندمان متاثر
بیت۔ لس مہلوک و ابید سیاسی گلانی مردم اوں وتی حقانی لوٹگ و در بندی کن انت۔ بلے اسڑانک ایوک ہما مردم کن

انت کہ آپورییاگریا کہ نودر بر بنت کہ آجتاہیں کار جاہاں (فیٹری) پورییاگری کنگ ء بنت یا وانگ جاہ شہد بر جاہاں وانگ ء بنت) اے کاررہبند ء کارمرزی ڈرستاں پیسر باپاری گل (ٹریڈ یونین) ء کرتگ۔
چوناہا باپاری زندمان ء مستزیں دست پورییاگریا بیت پشکہ آھاں وھدے وتی گل (یونین) جوڑ کرت ء پدا ایٹی مک ء وتی راستیں حقیانی پاسداری کرت تہ آھاں اسٹرانک ء کاررہبنداواں کار بست، دانکہ کار جاہ ء کار بند کنگ، ء ھد اُند تاوان بار کنگ بہ بیت چریشی آلاچار بہ بیت ء آھانی لوٹ ء گزراں بہ من ایت۔ بندات ء پورییاگریا اسٹرانک در قانودی یے لیگ بوت ء ایٹی بگیہر ء باپاری ء کاروباری واجہ کاراں ٹرنڈیں پد کر دے در شان ات۔ بلے میزان میزان ء باپاری گل مہکم بوآن بوت آھانی اسٹرانک ء حق منگ بوت۔ اے ڈرچ ء پورییاگریا گلاں بازیں کار رھبندے کارمرزات۔ پے درور یورپ ء سیاسی باسک ء زانتکار ”سوریل“ ء گوٹنگ ات کہ اگاں یک کار جاہ یے ء اسٹرانک کنگ بوت تہ ایدگہ کار جاہانی پورییاگریا اسٹرانک بکن انت پرچا کہ اے پیم کنگ ء پورییاگریا نظام کموک بیت ء پورییاگریا واک ودایت چریشی چہ شاہگانیں اسٹرانک (جنرل اسٹرانک) ء کاررہبند و دی بوت۔ ایٹی ء ھدر دانہ اسٹرانک اوں گوٹنگ بیت۔^(۹)

مرچاں اسٹرانک ایوک پورییاگریاں گوں بندوک نہ انت بلکین ایٹی دامن پراہ ء شاہگان بوتگ۔ ایدگہ مردم اوں ھے اسٹرانک ء ساھگ ء اوشت انت ء وتی لوٹ ء گزراں ہاتر ء زہر شانی کن انت۔ ھمک مردم اے کار رھبندے وتی سیمسانی تہ ء کنت۔ نودر بر اے رپک ء کار رھبندے وانگ ء ادار گانی تہ ء کارمرز انت ء وتی زانت ء زانٹی ادار گانی شرتری ء جوانی ء ہاتر ء زہر شانی کن انت۔

نوزدہ سد ء شست ء دھک ء امریکہ ء یورپ ء نودر براں ھما اسٹرانک کہ کرتگ ایٹی سوب ء اود ء زانت ء زانٹی گلاں ایٹی سان ء اسر و د ات ء آھاں وانگ ء زانگی (تعلیمی نصاب) مٹائینت۔ فرانس ء نودر برانی اے اسٹرانک ء رادومی فرانسسی آشوب گوٹنگ بوت۔^(۱۰)

ھاڈیہہ ء جاگہاں کہ اود ء السی جھگیہری مہ بیت ء زانت ء زانٹ سہکندناں بہ بیت گڑا اے پیہیں موسماں بگیہر ر دیں رنگ ء کار بندگ بیت۔ بزاں اود ء چندے بدماشیں گل ء زوراک مردمان ء لٹ ء کٹ کن انت ء پے زور در بندی ء اسٹرانک کنگ ء لاچار کن انت، دانکہ آھے زور ء پشت ء وتی مول ء مراد ء دز بگر انت۔
بگیہر ء اے کار رھبندانی راست ء جو انیں کارمرزی ھما وھدے بوت کنت وھدے چاگرد ء سیاسی بلد کاری ء زانتکاری بنیت ء آئی ذہن جمہوری بیت، اگاں نہ اے ذاتی سیت ء نپانی ہاتر ء کارمرز بیت ء وتی واک ء اسر ء گار ء بیگواہ

کنت۔^(۱۱)

لس مہلوک ء جوش ء جذبہ، درد ء رنجانی در شان کنگ ء یک راہ یے ”زہر شانی“ انت، اے زہر شانی اوں بادشاہ، سرکار، واکدار، ناروائیں کار ء کرد، بے سریں بندش ء زور اکیانی بگیر ء کنگ بوتگ۔ بلے اے زات ء زہر شانی گیشتر شہر ء مز نہیں بازا راں کنگ بوتگ انت کہ اود ء مردانی آبادی باز بوتگ ات ء مردم مچ بوتگ ات انت۔ اے زات ء زہر شانی ادار کی چیزے۔ وھدے مہلوک ء دل ء گنگ در شان بوتگ انت تہ اے کار رھبند اوں هلاس بوتگ ات۔

اُلسی زہر شانی ء ارزشت چونناھبده سد ء ہشتاد ء نہہ ء چہ فرانسسی آشوب ء بندت بیت کہ پیرس ء اُلس ء اولی واراں ریاست ء حکمران ء بگیر ء وتی واک ء تاگت پیشداشت۔ چارده جلکشان (۱۴ جولائی) ہبده سد ء ہشتاد ء نہہ ء وھدے اُلس یکجاہ بوتگ ات ء آھاں بیسٹل ء نامد اریں ماڑی ء سر اُرش کرت ء آئی ء راگوں هاکاں هو ار کرتگ ات تہ بادشاہ ء اے حال اش کرت ء گوشت کہ ”اے و بغاوت انت“ اے گپ ء سر ایک از گاریں مردے ء گوشت کہ ”اے بغاوت نہ انت آشوب انت“ چریشی پد پیرس ء اُلس وتی تاگت ء توان ء ارزشت ء سر پد بوت ء آھاں ایٹی منت ء ماں فرانس ء آشوب سو بین کرت۔^(۱۲)

ڈاکٹر مبارک علی وتی کتاب (2004) ”تاریخ اور معاشرہ“ ء تہ ء لس مہلوک ء تاگت ء پُر زوری ء ستاء کنت ء گوش ایت کہ دومی دور ء زمانگ ء راجد پتر ء اُلسی زہر شانی (مظاہرہ) ء واک ء تاگت هما وھداں دیست کہ وھدے روس ء رودراتگی یورپ ء زور اکیں حکومتانی واکداری هلاس بوت ء اُلس ء برلن ء دیوال انچوش گوں هاکاں هو ار کرت چونکہ ہبده سد ء نو دے یک ء بیسٹل ء ماڑی (قلعہ) ء جا وراں بوتگ ات۔^(۱۳)

گبگیر ء دگہ زاتے کتاب ء نبشتا نکانی چاپاری، ء زانت ء زانشت ء سما و دی کنگ انت۔ چاپاری یک انچیں کار رھبندے کہ چرے کار ء ورناء کماش کل سر پدی ء زانت ء پوشاک پوش انت۔ چھاپاری گبگیر ء تہ ء کتاب، هالتاک، پھلٹ ء ایدگہ وانگی ساچشت هو ار انت۔ کاگد ء کراچ ء چہ اُلس ء تہ ء زانت ء زانشت و دی بیت۔ اے کار رھبند ء کار مرزی هما وھداں گندگ بیت وھدے امریکہ ء نوک آبادکاری (نوآبادیات) ء ہشومی کرن ء زمانگ ء برطانیہ ء بگیر ء آجوتی ء جنز بندت بوت گڑا اے زربش ء ہمے وھداں زور گپت، ء اُلس ذہنی جہت ء آجوتی ء ہاتر ء هما وھداں ساڑی کنگ بوت وھدے ”کاگد ء کراچی گل“ جوڑ بوت انت۔ گلانی سری مردماں پھلٹانی کمک ء وتی تو ار لس مردماں سر کرتگ ات کہ چرے کار ء اُلس ء تہ ء زانت ء سما ء چنگاں چول جت ء اے ساچشتی نکان سر جمیں ڈبہہ ء

دمگال تالان بوت انت۔

بلے رندے سرکار سرپد بوت کہ چہ پمفلٹانی ساچشتی نکاناں اُلس ۽ مہلوک ۽ تہ ۽ گہگیری باہند ۽ جذبگ ودی بوگ ۽ انت تہ آھاں ھے جار جت کہ اے پیمیں کار بزاں پمفلٹ کاری بند کنگ بہ بیت۔ کاگد ۽ کراچی جاھاں (ڈاک خانہ) اوں ھے پرمان دیگ بوت کہ اے پیمیں ذراھیں کتاب ۽ ساچشت راہ دیگ مہ بنت کہ چہ آنکاناں اُلس ۽ باہند ۽ گہگیر شاہ ۽ چوڑ بہ جت۔ چشمک وھدے امریکہ ۽ گلامی ۽ ادارگ ۽ ھلاپ ۽ پمفلٹانی بہر ۽ بانگ بندت بوت تہ ایرشتی دمگال کہ اودا گلامی ۽ ربیت ات ۽ اودے گیشتریں بہر ۽ گلامی ۽ پلہ مرزی کرت، اودے کاگد ۽ کراچی ادارگ (محکمہ ڈاک) ۽ اے پیمیلہ کرت کہ آچشیں چچ پیمیں نکانے بہر ۽ بانگ نہ کنت کہ آگلامی ۽ ھلاپ بہ بیت۔ اے پیمیں کارر ھندے برطانوی سرکار ۽ اوں کار مرز کرت ۽ یابی این نکان سنسر کرتگ ۽ زوال کنتگ بوتگ ات انت..... بلے اے توامیں گر ۽ داراں ابید اوں سرکار بے سوب بوت ۽ آئی ھلاپ ۽ پمفلٹ بہر ۽ بانگ کنتگ بوت انت تہ چیر وکائی یک جاگے ماں دومی جاگہ ۽ شت ۽ انت۔ (۱۳)

پمفلٹاں ابید دگہ زہر شانی کارے جار پرتینگ (اشتہار) انت۔ اشتہارانی جنتگ ۽ سراگاں بندش مہ بیت تہ اے کار ارزانی ۽ لس مردمانی دیما جنتگ بنت بلے وھدے بندش بہ بیت تہ چیر وکائی کار رھند کار مرزگ بیت۔ اشتہاراں ابید دیوالانی سر ۽ اوگام ۽ لوٹانی نبشتہ کنتگ ۽ اوں ربیتے گندگ بیت۔

پرچا کہ اشتہار لڈینگ ۽ دُور کنتگ بنت بلے نبشتہ اوگامانی لڈینگ ارزانیں کارے بوت نہ کنت۔ ایٹی ابید دومی وڑ ۽ پیم کہ چہ آئی سیاسی زانت ۽ ساودی کنتگ بیت آ ”ڈبینگ سوسائٹی“ یا بحث ۽ باوستی گل بیت۔ ادے سیاسی باسک یا واھلداریں مردم ڈیبہ ۽ چاگرد ۽ جو انیں سیاسی جیڑہانی بحث ۽ باوست ۽ کن انت۔ بلے ایٹی ھدے سیمسر گنگلیر بیت پرچا کہ ھامردم کہ ایٹی تہ ۽ ھوار بنت ھامردم چریشی سیت ۽ نپ زرت کن انت۔ (۱۵)

بادشاہانی زمانگ ۽ وھدے اُلس ۽ وتی لوٹ ۽ گزر پیش کنگی ات انت تہ آھاں بادشاہ ۽ سراگاگدے نبشتہ کرتگ ۽ پیش کرتگ ات۔ اگاں بادشاہ ۽ آھانی لوٹ ۽ گزر پیلو کرتگ ات انت تہ آھاں بادشاہ ۽ شکر ۽ منت گپت، اگاں منگ مہ بوتیں انت گڑا آھاں بہ وتی راستیں حقانی منارینگ ۽ گہگیری توار چست کرتگ ات۔

چوناھا اُلسی گہگیر ۽ ایدگہ ذروشم ۽ زاتانی وڑ ۽ یک گہگیری کارر ھندے دزرنند کاری (دستخطی مہم) گہگیر کنگ انت۔ سیاسی ٹولی ۽ گل سرکار ۽ سر ازور پر دیگ ۽ ھاتر ۽ دور پک گیشتر کار مرز کن انت، یکے گہگیری ۽ لٹ ۽ کٹ، دومی پرائیمینس کارر ھند..... جلسہ ۽ مراکش، گھیر او، دھرنا، اسٹراٹک ۽ ایدگہ۔

اے ہماسیاسی رپک ء ہز انت کہ ایشانی تہ ء گیشتر پُرشنت ء پُروش ء لٹ ء کُٹ بیت۔ دومی کارر ہبند ایش انت کہ پُراہمنیں پیسے ء سرکار ء گوراروتی توار سرکنگ بہ بیت ایشی تہ ء دزرنندی کارر ہبند پُراہشتیں ء جو انیں مکے جوڑ بیت۔ ایشی تہ ء لوٹ ء گزر نبشتہی ڈروشم ء نبشتنگ بنت ء چہ مردماں گونگ بیت ہما کہ ایشی ء پلہ مرزانت آہمانی ء سراوتی دزرنہ ء بجن انت ء وتی رزائ پلہ مرزی ء درشان ء بکن انت۔^(۱۶)

گہگیری رنگانی تہ ء یک زاتے کچین کاری انت کہ اُس نوکیں سروکے پرے ہاتر ء کچین کنت کہ آچہ پیسریگیں سروک ء کار ء کرداں سوکی ء بیزار بیت۔ پیشکہ آچہ وتی اندر ء گہگیری سپت ء پر اموش نہ بیت ء کچین کاری ء رنگ ء داب ء گہگیر کنت۔ پرچا کہ آہمانی داہشت ہمے بیت کہ زندمان آسودگیں سپرے ء نیگ ء رھاگ بہ بیت۔ چرے گپ ء پدر بیت کہ کچین کاری اوں گہگیری کردے کہ بنیادم ء یک رنگی ء کیں داب ء سپرکنگ نمیل ایت۔ چوناھا اوں بنیادم ء ہچر یک رنگی دوست نہ بوگ ء نہ کہ آؤکیں زمانگ ء بیت۔

گہگیر ء بازیں زاتاں چہ یکے مارشل لائی زوراکی ء گہیر ء ساچشتی جنگ کنگ انت کہ اے داب ء نبشتنگ کنگ ء گہگیری لبزانک ء جو انیں رنگے لیگک بیت۔ بلے مدام گندگ بوگ کہ اے پیہیں ساچشت تاں دیراں وتا زندگ داشت کت نہ کنت۔ پرچا اے پیہیں ساچشت ہما وھد ء زمانگ ء لوٹ ء گزرانی پدا نبشتنگ کنگ بیت۔ وھد ء زمانگ ء گوزگ ء پداگاں ہما جاگہ ء ڈیہہ ء جاوڑال شر بہ بنت تہ ہما گہگیری ساچشت وتی ہستی ء با دنت۔

اے پیہیں ساچشت اگاں ادارکی ساچشتے لیگک بہ بیت تہ رد بوت نہ کنت۔ دومی، مز نہیں لبزانک ء ساچگ ء چیدگ سازی، چہر ء شین ء اشارگ سازی ء مز نہیں دستے مان بیت۔ اردو ء مارشلاہانی ہلاپ ء نبشتنگیں لبزانک ء مز نہیں بہرے ادارکی انت۔ حبیب جالب ء شعری ہر انگ اے گپ ء درور ء مسال انت۔ البت فراز، کشور، فہمیدہ ء ایدگراں باز جو انیں ساچشت اوں نبشتنگ کہ آتچک ء تچھی ء بدل ء سکینیں لبزانک انت۔ ایشی مستریں سوب چیدگی یا چہر ء شینیں رنگ ء داب انت۔^(۱۷)

وھدے چاگردے ء زلم ء زوراکی، لٹ ء کُٹ، نا انسانی، بے ہمسگی، ایردستی ء پادمالی پُروزور ء توان بہ بیت ء چہ لس مردمانی در بندی، اسٹرانک، روانک سٹنگ، گہیراؤ، دھرنا، شُد ہڑتالی ء زہر شانی ء جاوڑال انگت اوں گیگ مہ بنت تہ اے پیہیں موسماں جنگ سرکش ایت۔ بزاں گہگیر ء گڈی رنگ ء داب جنگ انت کہ آگوں جنگی اسباباں کننگ بیت۔ چہ اے گہگیری ء دوہیں نیمگاں مال ء سرانی زیان بوگ ء ترس بوت کنت۔ پرچا کہ جنگ ہماساہتاں روا بیت کہ ایردستی ء پادمالی زندمان ء دگنیا جہان ء ذراہیں رھبند ء قانوناں بہ پُروش ایت ء اہمنی ء سیمسراں وگنوج بہ

کنت۔ بزاں ایوک جنگ ہماہیت ء شرسی انت کہ آیک راج ء قومے ء ریدگ، مال ء سر، ڈیہہ ء چاگرد ء چہ ایردستی ء رکھین ایت ء نوکیں زندے ء گوں ہمکنار ء ہمگام کنت
گہگیر ء ارزشت ء بستار:

گہگیر انجیں کار رہندے کہ چریشی بازین زانت ء زانشہ شاہ ء چوڑکش ایت۔ پرچا کہ گہگیر یک راجے ء نزوری ء شہ زوری ء ذرہیں رازاں آشکار کنت ء پیشدار ایت۔ گہگیری کرد تری رنگ بیارایت یا وهد ء ترندیں زوراکیاں آس ء بہ بیلوش ایت ء گار بیت، ہمک جاو ء گوں وئی سان ء نکشاں چاگرد ء ساهیل کنت۔
گہگیری جہد توری سوہین بہ بیت یا بے سوب بے آسانی چاگرد ء زندمان ء، آئی ء تب ء میل ء سراتی یک مزنیں آسرے دور دنت کہ چہ ایشی ء آسرے یک انجیں سماء سرپدی یے ودی بیت کہ آچہ ایشی ء پیش گندگ ء نیت انت، اے جہد ء ذریعہ ء زلم ء ذراہیں بند ء بوگ نچ آنت، دوست ء دشمن، شر ء گندگ درست پدرا ء پیدا اور بنت۔^(۱۸)
گہگیری بخزانی منت ء برد ء سماج ء چاگرد وئی بودشت ء قدران زانت ء سرپد بیت، جہل ہیالی ء کم مارشتی ء سلیں نا ذراہی ء درکپ ایت ء وئی ارزشت ء بستار ء قدر ء کیواں کار بندگ ء پرک ء ہزر ء زانکار بیت۔

گہگیری جہد ء برد ء سوب ء ماں چاگرد ء دو شاہگانیں مٹ ء بدلی دیم ء کیت، اول سرے، اے چاگرد ء جمود ء ء اوشت ء پڑوش ایت ء بے اوستی ء ہلاس کنت، یک انجیں وهدے ء کہ مردم چہ بدلی ء نامیت بنت چشیں موسماں اے ہمارشت ء ہلاس کنت کہ جاو بہہ بدل نہ بنت یا زوراکئی ء نانسائی ء ورونگ ہمے پیم چاگرد ء دلہند ء پوست بنت، گہگیری زرمبشت مردمانی نہ ء ہمت، جوش ء جذبگ ودی کنت۔ ایشی دومی سان ء اسرے بیت کہ ہما جیہہ کہ آہانی بارو مردم کم سرپد آنت یا وچ سہیگ نہ آنت، زرمبشت ء پارسے سہرا بنت، آہانی اندر ء جیڑہانی ہلاس کنتگ ء زانت ء بودشت ودی بیت ہمے پیم زرمبشت اُلس ء نہ ء نوکیں توان ء واک ودی کنت کہ ہمے توان ریاست ء زوراکئی ء ایردستی ء ہلاپ ء جہد ء کوششت ء سکین ء دنت۔^(۱۹)

گہگیر انجیں کردے کہ چاگردے ء بووکیں ناروائیں کار ء کرداں ایر جنت ء آہانی گہودی ء گہتری ء ہاترے لس مردم ء نہ ایوک سرپد ء آشنا کنت بلکیں آہانی بگیر ء باقاعدہ کردی، لہی ء پگری درس ء درونت دنت۔ مردمان ء آہانی تاگت ء بودشت ء ہال دیگ لوٹ ایت کہ بدیں کارانی نہ ء شرسی ء جوانی آرگ ء آہانی چے کدیں کردے کارے بوت کنت۔ گہگیر ء دگہ مزنیں پہناتے ایش انت کہ آراستی ء دروگ ء نیام ء لکیر ء کنگے ء رندگ ء جوانیں کردے پیش داشت کنت۔

نو آبادیاتی نظام کہ چہ آئی یورپی سامراجی ڈیہانی تہ زوراکئی ء سرداری یکیشل ء برجاہ مننگ ات گڑاود ء
الس چہ آہانی زلم ء زوراکیاں دلسیہ ء شزار بوتگ ات انت، پمشہ آہاں اے ماکانی بگیہ ء گہگیہ ء زہر شانی ء کار رھبند
کارمرز کرت ء وتی آجوتی دوبر زندگ داشت۔ ماں بیستہی کرن ء ہمے نو آبادیاتی واک ء طاقتانی بالادستی ء سیاسی ء
معاشی نظام ء ہلاپ ء راجی آجوتی ء ہما جنز ء مزاحمت کہ دیما آنگک انت آہاں نہ ایوکا دنیا ء جاوہر حال بدل کنگ انت
بلکیں چہ ایشی ء آسہ ء دومی جہانی جنگ ء پد پنجاہ ء کساس ء ملک ء راجاں وت ء راجہ نو آبادیاتی نظام ء غلامی ء قید ء زندان ء
چہ آجوتگ۔^(۲۰)

گہگیہی کرد نہ ایوک یک چاگردے ء دودمان، ازت ء شہرپ، جان ء مال، ڈیہہ ء زمین، میار جلی ء
رکھینگ ء زندگ دارگ ء نام انت بلکیں گہگیہی بنی آدم ء وتی زندمان ء ہستی ء برجاہ دارگ ء نام انت کہ اے داں
ازل ء قدرت ء چاگردے رھبندیانی ہلاپ ء برجاہ انت۔^(۲۱) چشہ جنگ گہگیہی ء چہ ذرستاں مستہیں بہرے زانگ
بیت ایشی پارسہ ء نزوری آشکار ء ہلاک کنگ بنت، انفرادی ء ٹھیں شہ زوری ء ناروانی چہ ہنڈالاں و لگونج کنگ
بیت۔ نوکیں زندے ء بام آس ایت۔ ماجنگ ء راجی جیڑہ ء آیتی زہر کنی ء سرپوش ء چیر ء دیست کنیں۔^(۲۲) اے
دیہپانی ء رکھینگے تاگتے کہ ہمک ہرابی ء راہ ء دارایت ء سلکاری ء و لگونج کنت..... چہ وس ء واک ء سرچکاریں ہما
تاگت انت کہ زلم ء زوراکئی ء دیہامیلاک بیت، مردمان ء چہ ابری بہر ء بانگ، لگتمالی، بے زانتی، بے قانوندی، بے
زانسی، ء بے سدھی ء کش ایت ء رژنائی ء نیمگ ء پندر بڑگ ء شون ء و نت۔ گہگیہی راست گوشہ ء دومی نام انت۔^(۲۳)

وحدے پرتگال، ہالینڈ، فرانس، روس، اٹلی، جرمنی ء برطانیہ چہ یورپ ء در کپت انت ء دگنیہ نزوریں
راج ء قوم وتی ایردستی ء آورت انت، آہانی ملک ء مال وتی دست ء گپت انت، ہزاراں مردم گلامی ء زندان ء چگل
دات انت ء بنیادم گری ء دراہیں سیمسر لگتمال کرت انت تہ ہمے گلامی ء آسہ ء گہگیہی ء سرکش ات۔ یک نیمگے شہ
زورانی زوراکئی برجاہ ات تہ دومی نیمگ ء مردمانی دلاں گہگیہی ء بودشت وتی رنگ ء ڈروشم ء رچینگ ء ات۔ ہمے
لگتمالی ء آسہ ء گہگیہی ودی بوت ء پدا گہگیہی ء برورد ء پارسہ ء زانکار، لبزانت ء راجی سروک ودی بوت انت کہ
آہاں گلامی قوم چہ گلامی ء سلہیں زندمان ء دراہگ ء راہ ء درانی شون دات انت۔

چہ ہمے لبزانت ء راجی سروکانی جہد ء جفاکشی ء گہگیہی سپت وتی سر ء چست کنت ء میزان میزان ء دگنیہ
ہلکھاں ایر رچ ایت ء زمانگ ء دمکاں سرکش ایت۔ وحدے اے گہگیہی ء مہکمیں رنگے ء سرچست کناں کرت گڑا
چہ زوراکیں راجاں نوک آبادکاری ء ربیت ء برجاہ دارگ راجدپتری جہت ء ناممکن بوت۔ دگی جہہ منندانی تہ ء انجیں

سرشون (حوالہ جات)

1. Fatehi, A. R. (2020, january 26). *www.inquilab.com*. Retrieved from www.inquilab.com:

<https://www.inquilab.com/features/articles/resistant-behavior-of-world-literature-and-urdu-literature-11442>

- ۲۔ ڈاکٹر مبارک علی، تاریخ اور معاشرہ، سنگ میل پبلی کیشن، کراچی، ۲۰۰۲ء، ص ۷۸
- ۳۔ ڈاکٹر مبارک علی، ص ۷۸
- ۴۔ ڈاکٹر مبارک علی، ص ۷۹
- ۵۔ ڈاکٹر مبارک علی، ص ۷۹

۶. Kazimi, G. R. (2018, march 23). *www.deedbanmagazine.com*.

Retrieved from www.deedbanmagazine.com:

<https://www.deedbanmagazine.com/blog/mzhmt-wr-tnzaat>

۷. Faraz, A. (2019, january 12).

<https://www.deedbanmagazine.com/blog/jdyd-mrthyh-wr-mzhmt-rwywy>. Retrieved from www.deedbanmagazine.com:

۸. Kazimi, G. R. (2018, march 23). *www.deedbanmagazine.com*.

Retrieved from www.deedbanmagazine.com:

<https://www.deedbanmagazine.com/blog/mzhmt-wr-tnzaat>

- ۹۔ ڈاکٹر مبارک علی، ص ۸۰
- ۱۰۔ ڈاکٹر مبارک علی، ص ۸۰
- ۱۱۔ ڈاکٹر مبارک علی، ص ۸۰
- ۱۲۔ ڈاکٹر مبارک علی، ص ۸۱
- ۱۳۔ ڈاکٹر مبارک علی، ص ۸۳

- ۱۴۔ ڈاکٹر مبارک علی، ص، ۸۵
۱۵۔ ڈاکٹر مبارک علی، ص، ۸۵
۱۶۔ ڈاکٹر مبارک علی، ص، ۸۶

۱۷۔ Baig, N. (2018, march 23).

<https://www.deedbanmagazine.com/blog/mzhmtty-db-wr-skhy-tshryht>. Retrieved from
<https://www.deedbanmagazine.com/blog/mzhmtty-db-wr-skhy-tshryht>

- ۱۸۔ طاہر حکیم بلوچ، ہنکلیں، شعبہ بلوچی جامعہ بلوچستان، کوئٹہ، ۲۰۱۵، ص، ۵۶
۱۹۔ ڈاکٹر مبارک علی، ص، ۱۵۶
۲۰۔ طاہر حکیم بلوچ، ص، ۵۸
۲۱۔ طاہر حکیم بلوچ، ص، ۶۷
۲۲۔ غوث بخش صابر، قومی شاعری، الس، کوئٹہ، ۱۹۷۱، ص ۱۸
۲۳۔ شاہین، ندارد، ۱۹۹۷، ص، ۲۳
۲۴۔ احمد خان، ندارد، ۲۰۰۲، ص، ۱۷۵
۲۵۔ احمد خان، ص، ۱۷۵